

УДК 329.73 ОУН-УПА(477)"1940/1950":930.1(=161.2-054.72)(09)(045)"20"
DOI: 10.33402/nd.2024-12-173-194

Василь ФУТАЛА

*доктор історичних наук, професор
професор кафедри історії України та правознавства
Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка
ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/I-3152-2018>
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2521-4710>
e-mail: vfutala@ukr.net*

УКРАЇНСЬКЕ НАЦІОНАЛІСТИЧНЕ ПІДПІЛЛЯ ТА ПОВСТАНСЬКИЙ РУХ НА ДРОГОБИЧЧИНІ В 1940–1950-х РОКАХ: СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ

В історіографічному аспекті розглянуто сучасні тенденції та перспективні напрями дослідження діяльності підпільно-повстанських структур на Дрогобиччині в 40–50-х роках ХХ ст. Доведено, що після 1991 р. українські історики не тільки поглибили наявні знання про український визвольний рух у краї, а й розширили діапазон наукового пошуку. Встановлено, що найбільше їхнє досягнення – уведення до наукового обігу численних архівних матеріалів, що посприяло збагаченню наукових історичних знань про будову і керівний склад Дрогобицької округи ОУН, бойові дії підпілля ОУН та загонів УПА, форми й методи боротьби комуністичного режиму проти українського самостійницького руху. З'ясовано, що сьогодні історична наука має значно більше інформації про учасників національно-визвольної боротьби. Наголошено на важливості актуалізації питань, пов'язаних із діяльністю Дрогобицького обласного проводу ОУН(б).

Зазначено, що перед дослідниками стоїть завдання продовжити наукову історичну реконструкцію українського визвольного руху у краї, зокрема необхідно з'ясувати повний склад Дрогобицького обласного проводу ОУН(б) та простежити діяльність цієї структури від осені 1941 р. до кінця 1944 р. Виявлено брак інформації про її чільних діячів. Крім того зауважено, що додаткових знань потребує проблема формування, оперативного керівництва та масштаб бойових дій структурних підрозділів УПА ВО-5 «Маківка» (1943–1944) і ТВ-24 «Маківка» (1945–1949). Підтверджено актуальність питання місця й ролі ГКЦ у військово-політичній, виховній і пропагандивній діяльності ОУН та УПА, стосунків українського повстанського руху з єврейським населенням та українсько-польського протистояння в роки Другої світової війни на теренах регіону. Висловлено сподівання, що й надалі триватимуть пошук та актуалізація джерельної бази українського руху Опору часів Другої світової війни та повоєнного періоду.

Ключові слова: історіографічний аналіз, історіографічне джерело, український національно-визвольний рух, ОУН, УПА, Дрогобиччина, військова округа, тактичний відтинок.

Дослідження українського національно-визвольного руху 1940–1950-х років упродовж останніх двох десятиліть переживає в нашій країні справжнє піднесення. Могутнім поштовхом для формування нового бачення цієї проблеми став фаховий висновок робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності Організації українських націоналістів (ОУН) і Української повстанської армії (УПА) та реалізовані впродовж 1998–2005 рр. наукові проєкти авторського колективу цього підсумкового документа – Анатолія Кентія, Юрія Шаповала, Володимира Дзьобака, Олександра Лисенка, Івана Патриляка, Ігоря Ільющина, Георгія Касьянова й ін. Безсумнівно, історичні уроки боротьби підпільно-повстанських структур за незалежність та соборність України в період Другої світової війни і в перше повоєнне десятиліття – значущий чинник сучасної державної політики національної пам'яті українського народу. Справді героїчні та трагічні події в Україні, пов'язані з Революцією Гідності й російською військовою агресією, ще раз підтвердили, що спадщина ОУН і УПА стала складовою національної ідентичності більшості українців.

Одна з особливостей українознавчих студій – нахил до мікроісторії руху українських націоналістів, його регіональної специфіки. З-під пера фахових дослідників і краєзнавців вийшли десятки праць про діяльність ОУН та УПА на Дрогобиччині, які потребують історіографічного аналізу задля визначення основних тенденцій, пріоритетних напрямів, здобутків і перспектив вивчення проблеми. Тим паче, що критико-аналітичних розвідок надто мало, порівняно з наявною кількістю конкретно-історичних досліджень.

На Всеукраїнській науково-практичній конференції, що відбулася 2015 р. у Дрогобичі і була присвячена краєзнавчим аспектам українського визвольного руху першої половини ХХ ст., Василь Ільницький зробив узагальнювальний огляд наукової та краєзнавчої літератури з різних питань боротьби українців проти радянських окупантів у Карпатському краї ОУН протягом 1945–1954 рр. (Ільницький, 2015а). Автор цих рядків також вивчав в історіографічному аспекті задекларовану проблему, однак через широкі часові межі обмежився стислим анотативним оглядом наукового доробку представників різних історіографічних напрямів і періодів (Футала, 2015). Це – по-перше. А по-друге – після оприлюднення їхніх напрацювань (2015) в академічному житті західного регіону України відбулися події (публікація та презентація документальних матеріалів і монографій, проведення наукових конференцій тощо), які спричинили певний суспільний резонанс, а відтак вимагають науково виважених оцінок.

Мета статті – здійснити спеціальний комплексний аналіз різножанрової та різновидової літератури, створеної в незалежній Україні, що містить знання про український національно-визвольний рух 1940–1950-х років на Дрогобиччині, з'ясувати ступінь вивчення проблеми, виділити малодосліджені й не вивчені питання.

Наукова вартість історичного дослідження залежить від його джерельної бази, тобто сукупності або системи джерел різного походження, різноманітних типів, родів, видів і різновидів, що акумулюють оптимальну інформацію про історичний процес, явище, подію тощо (Калакура та ін., 2002, с. 86). Актуалізована джерельна база (тобто історіографічно засвоєна через археографічні публікації) українського руху Опору на західноукраїнських землях, зокрема Дрогобиччині, неухильно збагачується шляхом обнародування текстів документів із фондів державних, галузевих державних, громадських і приватних архівів в Україні й за кордоном. Основна специфічна риса,

як влучно висловився Георгій Папакін, – постійне поповнення джерел дослідження за рахунок віднайдення нових «бідонних архівів» (Папакін, 2017, с. 84–85, 89). Вивченням та оприлюдненням документальних матеріалів займаються науково-дослідні інституції та історики-ентузіасти. Так, дуже корисні для з'ясування закономірностей українського визвольного руху документи, розміщені у 3–7 томах нової серії «Літопису УПА» (Черченко, Вовк, Павленко, 2001; Лозицький, Павленко, Кентій, 2002; Лозицький, Павленко, Кентій, 2003; Лозицький, Абрамова, Павленко, Кентій, 2003; Лозицький, Деркач, Павленко, Кентій, 2003). Тут зібрані установчі документи й матеріали Центрального комітету Комуністичної партії (більшовиків) України (ЦК КП(б)У) про організацію боротьби з українським національно-визвольним рухом на теренах західних областей України протягом 1943–1959 рр. Усі подані матеріали – інформаційно-звітні. Добрим підґрунтям для дослідження збройної та ідеологічної протидії радянського режиму українським націоналістичним організаціям, використовуваним засобів і методів є чергова книжка п'ятитомного видання документів та матеріалів Володимира Сергійчука (Сергійчук, 2005). Велику археографічну роботу виконав і співробітник видавничого комітету «Літопис УПА» Петро Содоль, який зібрав і впорядкував документи (головно, оперативні звіти) про карпатську групу УПА «Говерля» (Содоль, 1990а). У третій частині книжки вміщено звіти командира 24-го (Дрогобицького) тактичного відтинку (ТВ-24) «Маківка» Степана Стебельського («Хріна»). Ці донесення відтворюють діяльність п'яťох сотень у 1947–1948 рр. і частково за межами цього часу. Зокрема, описано бої сотень імені «Богдана Хмельницького» – відділ 90, «Басейн» – 91, «Булава» – 92, «Лемки» – 95 та «Сурма» – 69. Крім того, опубліковано представлення до відзначення 79 вояків УПА. Майже кожна номінація на пошану подає деталі героїзму під час бойових дій (Содоль, 1990а, с. 153–288).

У сфері евристичної та камеральної археографії успішно зарекомендували себе і дрогобицькі історики Василь Ільницький та Микола Галів. Один із їхніх едиційних доробків (Ільницький, Галів, 2009) містить 42 документи українського підпілля, які розкривають структуру й діяльність Служби безпеки (СБ) ОУН на Дрогобиччині в 1944–1951 рр. Тематично вони згруповані у три блоки: 1) структура, кадровий склад та окремі організаційні аспекти СБ ОУН на Дрогобиччині; 2) протоколи та повідомлення СБ ОУН (1944–1951); 3) інформаційно-агентурні матеріали СБ ОУН. У передмові збірника укладачі слушно зауважили, що «для історичної науки публікація таких матеріалів дозволяє простежити і дослідити діяльність спеціальних служб у межах однієї округи, надрайону чи району, показати масштаби боротьби українського визвольного руху проти репресивно-каральної системи» (Ільницький, Галів, 2009, с. 9). На відміну від окремих українських дослідників, які вважають діяльність СБ ОУН плямою на всій історії національно-визвольної боротьби, В. Ільницький та М. Галів, не вагаючись, ствердили: «... ця референтура в українському визвольному русі відіграла колосальну роль. Протягом десятиліть жорстокої боротьби з найсильнішими у світі репресивно-каральними органами (польськими, німецькими, радянськими) СБ проявила себе на рівні зі світовими спеціальними службами. ... саме завдяки умілій боротьбі СБ ОУН проти ворожої агентури, провокацій, а також відкритої бойової та пропагандистської діяльності збройна визвольна боротьба українського народу тривала аж до середини 50-х років ХХ століття» (Ільницький, Галів, 2009, с. 21–22).

Варті уваги опубліковані документи СБ ОУН і відділів УПА про антиукраїнські акції поляків (як польських поліцаїв на службі в німців, так і польських підпільників)

проти українського мирного населення та націоналістичного підпілля, а також про антипольські акції загонів УПА й боївок ОУН на Дрогобиччині протягом 1943–1944 рр. (Ільницький, Галів, 2008). У вступній статті автори представили україноцентричне бачення причин, перебігу та наслідків українсько-польського міжнародного збройного конфлікту часів Другої світової війни. За їхніми спостереженнями, кульмінація цього протистояння на Дрогобиччині припала на першу половину 1944 р. (Ільницький, Галів, 2008, с. 27).

Стане в нагоді дослідникам і нововіднайдена архівно-кримінальна справа Віллі Морлока – заступника керівника гестапо («по українській лінії») Дрогобича від липня 1941 р. до серпня 1944 р., яку ввів до наукового обігу Василь Ільницький у матеріалах Всеукраїнської наукової конференції «Дрогобич і Дрогобиччина в історичній ретроспективі (XIX – початок XXI ст.)» (Ільницький, 2017b). Цей документ, як слушно вважає автор, – важливе джерело для комплексного дослідження історії Дрогобича періоду нацистської окупації, бо містить характеристику структури та керівного складу міської таємної поліції, розкриває форми і методи її роботи, а також охоплює інформацію про репресивну політику окупантів щодо українського націоналістичного підпілля. В іншій публікації В. Ільницький проаналізував документи радянських репресивно-каральних органів про боротьбу з українським національно-визвольним рухом, зокрема з молодіжною його течією (Ільницький, 2017d).

Цей же автор у колективній англійській монографії опублікував розділ, у якому схарактеризував історичні джерела про діяльність українського визвольного руху в Карпатському краї ОУН 1945–1954 років. При цьому запропонував таку класифікацію першоджерел: 1) документи ОУН і УПА; 2) документи репресивно-каральних органів УРСР; 3) документи партійних органів; 4) спогади учасників українського національно-визвольного руху; 5) періодичні видання (Іlnytskyi, 2019). Суттєвим доповненням до документальних видань науковців Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича «1939. Західні землі України» (1999) (упоряд. Микола Литвин та ін.) і «Депортації. Західні землі України кінця 30-х – початку 50-х рр. Документи, матеріали, спогади. У 3 т.» (1996–2002) (упоряд. Юрій Сливка та ін.) став архівно-археографічний проєкт В. Ільницького та М. Галіва, що вийшов друком 2020 р. у видавництві «Гельветика» (Ільницький, Галів, 2020). У книжці вміщені інформаційно-звітні документи, які зберігаються у фондах Галузевого державного архіву Служби безпеки України (ГДА СБУ) і висвітлюють репресивні заходи радянських органів влади на західноукраїнських землях у 1939–1953 рр. Збірник охоплює такі тематичні розділи: депортації і переселенські акції, заходи щодо репатріантів, порушення «соціалістичної законності», показові судові процеси, репресії щодо духовенства і вірян, переслідування інтелігенції, боротьба з молодіжними організаціями, агентурна робота радянських спецорганів, діяльність агентурно-бойових груп, боротьба з націоналістичним підпіллям, заходи щодо колективізації селян.

Важливе історичне й історіографічне джерело – документи особового походження, зокрема мемуари. Добру послугу дослідникам і широкому читачьому загалові зробив уже згаданий П. Содоль, стараннями якого вийшов ще один том основної серії «Літопису УПА» (Содоль, 1990b). У першій частині цієї книжки вміщено мемуарно-історичні статті командира четвертої військової округи (ВО-4) УПА-Захід Івана Бутковського, в одній із яких він подав загальні дані про витоки УПА на Прикарпатті, зокрема у Дрогобицькій обл., а також про найважливіші бої і сутички з окупантами

(Содоль, 1990b, с. 19–41). Григорій Костюк («Незламний») описав своє перебування в «Підкарпатським» курені від квітня до серпня 1945 р. Автор, зокрема, присвятив багато уваги рейдові куреня у травні по Дрогобицькій обл., а саме: Сколівщині, Турківщині та Самбірщині (Содоль, 1990b, с. 103–121). Стаття невідомого автора під назвою «Повстанське Різдво» (опублікована в брошурі «У боротьбі за волю – Під бойовими прапорами УПА», виданій 1946 р. у ВО VI УПА-Захід на Закерзонні) подає короткий опис бою сотні «Сурма» 7 січня 1945 р. на Сколівщині, неподалік с. Орів (Содоль, 1990b, с. 244–248).

Поважне місце серед тогочасних мемуарів посідають також і ті, що ввійшли до 30-го тому «Літопису УПА» (Стебельський, Конопадський, 2000). Тут опубліковано два спогади майора УПА, командира ТВ-24 «Маківка» Степана Стебельського («Хріна») – «Крізь сміх заліза», «Зимою в бункері» та спогади Олекси Конопадського («Острроверха») – «Спомини чотогового УПА Острроверха». Автори розповідають про свої дії в УПА протягом 1944–1949 рр. на Лемківщині та Дрогобиччині. Твір «Хріна» написаний у легкій для сприйняття пересічним читачем формі, у ньому багато особистих переживань учасника боїв і характеристик окремих дійових осіб.

Вартий уваги жіночий погляд на підпільну боротьбу українців з окупантами. 28-й том «Літопису УПА» цілком присвячений спогадам діячки ОУН, зв'язкової УПА, дружини легендарного Василя Галаси («Орлана») Марії Савчин («Марічки») (Савчин, 1995). У розділі «Зимування у Карпатах» авторка розповіла про виконання своїх функційних обов'язків працівника Головного осередку пропаганди ОУН на Сколівщині, навела важливі штрихи до політико-психологічних портретів окружного провідника Дрогобицької округи ОУН Івана Лавріва («Нечая») та інших героїв повстанської війни – «Байди», «Чорноти», «Мороза», «Бора». Побутові умови перебування в гірській місцевості, які описала М. Савчин, стануть у нагоді дослідникам повсякденного життя повстанців.

Значну пошукову роботу здійснили В. Ільницький та М. Галів. Результатом їхнього творчого тандему стала збірка спогадів членів Братства ОУН–УПА (передовсім Дрогобицької станиці), членів Спілки політв'язнів України, які в 1940–1950-х роках були активними учасниками національно-визвольної боротьби (Галів, Ільницький, 2008b). Головним джерелом інформації для цього збірника стали зібрані й систематизовані за допомогою спеціальних анкет матеріали польових досліджень В. Ільницького. Окремі спогади запозичені зі збірника під назвою «Здобудеш... або загинеш...», який роком раніше уклали Юрій Кишакевич та Микола Галів (Кишакевич, Галів, 2007). Найоб'ємнішими є мемуари Дмитра Хоркавціва, у яких міститься цінна інформація про бій 92-го відділу УПА (сотня «Булава») з військами НКВС (Народного комітету внутрішніх справ) 25–26 червня 1947 р. Оновлене та доповнене видання усних свідчень учасників повстанської війни побачило світ 2021 р. (Ільницький, Галів, 2021). Окрім того, М. Галів зробив джерелознавчий аналіз документів Державного архіву Львівської обл., що відтворюють боротьбу українського самостійницького руху проти радянсько-більшовицького режиму на Сколівщині (Галів, 2009). Увагу дослідника привертала переважно документи Дрогобицького обкому та Сколівського райкому партії, рідше – органів НКВС–МВС (Міністерства внутрішніх справ), НКДБ–МДБ (Народного комітету державної безпеки–Міністерства державної безпеки), датовані 1944–1950 рр. Найбільше матеріалів стосуються 1945 р. Автор з'ясував, що остання згадка про активність підпілля на Сколівщині (в с. Колодниця) зафіксована у

стенограмі обласної наради дільничних уповноважених міліції і старших груп охорони громадського порядку на селах 29–30 липня 1950 р. (Галів, 2009, с. 691).

Основним завданням фахових дослідників стало з'ясування підпільного устрою українського визвольного руху. Першим проторував цей шлях Володимир Мороз. Ще 2002 р. він опублікував статтю, у якій показав внутрішню будову, основні напрями та результати роботи референтури пропаганди ОУН на Дрогобиччині від 1944 р. до початку 1950-х років (Мороз, 2002). Історик з'ясував: на теренах краю діяло понад 10 підпільних друкарень, не враховуючи передруків на машинках (Мороз, 2002, с. 193), а діяльність цієї ідеологічної структури могла тривати до 1952 р. (Мороз, 2002, с. 198). На його думку, організацію референтури пропаганди визначали кілька чинників: по-перше, збройний вимір боротьби вимагав чіткої виконавчої вертикалі; по-друге, умови підпілля навпаки – потребували надання значних повноважень та можливостей окремим структурним підрозділам; по-третє, добровільність участі у визвольній боротьбі. Завдяки цьому в підпіллі, у референтурі пропаганди виконавча дисципліна стояла на належному рівні, бо ґрунтувалася на свідомій самодисципліні (Мороз, 2002, с. 198).

В іншій розвідці В. Мороза на локальному рівні показано перманентні зміни територіального поділу ОУН (Мороз, 2015). Так, історик документально довів, що декілька сіл сучасного Мостиського р-ну (Княгиничі, Костільники, Ляшки, Зав'язанці) в 1944 р. належали до Рудківського повіту Самбірської округи Дрогобицької області ОУН. Окрім того, наприкінці 1944 р. Комарнівський район ОУН на короткий час був переданий до Дрогобицької області. Автор припускає, що так само сталося і зі Судовишлянським районом (Мороз, 2015, с. 250). Улітку 1945 р. остаточно утвердився новий територіальний поділ підпілля. Всі населені пункти сучасного Мостиського р-ну ввійшли до складу Яворівського надрайону ОУН – частини Львівської округи Львівського краю. Винятком було тільки с. Боратичі, яке входило до радянського Нижанковицького р-ну, територія якого, за підпільним поділом, належала до Добромильського району Самбірського надрайону Дрогобицької округи Карпатського краю ОУН (Мороз, 2015, с. 252).

До вивчення територіального поділу ОУН долучився й М. Галів, який висвітлив діяльність Дрогобицького обласного проводу ОУН(б) у липні 1941 р. (Галів, 2010). При цьому він зосередив увагу на таких аспектах, як відновлення мережі організації, формування українських органів управління та їхні взаємини з німецькою владою, пропагандивна робота і спроби вирішення найважливіших економічних проблем. Автор частково реконструював склад обласного проводу: назвав імена дев'яти очільників організації (інформація про інших членів проводу відсутня) (Галів, 2010, с. 93). Підпільний документ, який оприлюднив ще 2005 р. В. Сергійчук, дав змогу описати структуру ОУН на Дрогобиччині, яка на 30 липня 1941 р. охоплювала, крім обласного, 3 окружні, 15 районних проводів, а також станиці в селах. Область мала три округи: Стрийську, Самбірську й Перемишльську. Микола Галів небезпідставно припускає, що тоді чисельність ОУН на Дрогобиччині сягала не менше 1 500 осіб (Галів, 2010, с. 94–95).

Найповніше структуру Дрогобицької округи ОУН дослідив В. Ільницький. У кандидатській дисертації та монографії 2009 р. він з'ясував: ця округа у складі Карпатського краю створена внаслідок реорганізації націоналістичного підпілля (листопад 1944 р. – весна 1945 р.); її поділено на три надрайони: Стрийський, Дро-

гобицький, Самбірський; реорганізація ВО-5 «Маківка» у ТВ «Маківка» у складі ВО «Говерля» була здійснена навесні 1945 р.; зі змінами пріоритетів і можливостей структуру підпілля адаптували до нових умов, її спрощували, штат референтур скорочували, передовсім у низових ланках, а деякі з них фактично припинили існування (військова, господарська, організаційна, Українського Червоного Хреста (УЧХ)), що частково вирішувало проблему браку кадрів. Автор показав, що адміністративно-територіальний устрій округи протягом її існування зазнавав окремих змін, зумовлених намаганням налагодити оптимальну взаємодію між керівними і низовими ланками (Ільницький, 2009, с. 23–41).

Дослідник фахово розглянув кадрове наповнення структурних підрозділів Дрогобицької округи ОУН. Воно, на його думку, хоч і не забезпечувало повною мірою вимог інструкцій керівництва, але було достатнім для виконання поставлених завдань; проблему кадрів вирішували організація вишколів, демобілізація відділів УПА, перехід у Дрогобиччину 1947 р. підпільників із Закерзоння, суміщення посад та ротація кадрів. Встановлено, що протягом 1945–1952 рр. керівні посади провідників та референтів в окружному й надрайонних проводах займала 81 особа. Більшість із них були місцевими, віком до 35 років, причому зі стажем в ОУН не менше 5 років; не менше половини мали повну середню освіту, з яких 9 осіб здобули вищу. Підраховано, що протягом 1945 р. у Дрогобицькій округі ОУН перебувало приблизно 3 000 українських патріотів. Найбільших втрат підпілля зазнало 1946 р., його чисельність скоротилася практично наполовину. Вже наприкінці 1940-х років кількість підпільників становила декілька сотень. На завершальному етапі боротьби чисельність підпільників Дрогобицької округи, порівняно з іншими, зменшилася в декілька разів (Ільницький, 2009, с. 43–162).

Цього питання торкнувся в контексті вивчення національно-визвольного руху на Турківщині у 30–50-х роках ХХ ст. і Михайло Савчин. Так, він довів, що, відповідно до реорганізації адміністративно-територіального устрою ОУН 1945 р., Турківському повітовому проводові підпорядковувалися три районні: Боринський, Стрільківський, Турківський. Окрім того, до повітового проводу входили міський, 7 підрайонних, 19 сільських проводів і 3 жіночі сітки. Всього мережа українського підпілля охопила 795 членів ОУН. На Турківщині діяли боївки «Голуба», «Ягоди», «Ярого», «Журавля», «Орла» та ін. (за підрахунками автора, їх було щонайменше 20) (Савчин, 2009).

У творчому доробку фахових істориків та краєзнавців провідне місце посідає проблема збройної боротьби ОУН і УПА з окупантами та репресивної політики більшовицького режиму проти українського визвольного руху. Перу В. Мороза належить вартісна розвідка про діяльність Української народної самооборони (УНС) на території Дрогобицької обл. у 1943 р. (Мороз, 2000). Дослідник показав, що творення УПА опиралося на потужну структуру націоналістичної організації: у вересні 1943 р. тут загальна чисельність підпілля становила 2 465 осіб; жіноча та юнацька мережі й симпатички нараховували додатково понад 4 500 осіб (Мороз, 2000, с. 59). Тепер точно відомо, що ініціатором утворення у травні 1943 р. відділу самооборони біля с. Либохора був підпільник Роман Билень, а командиром цієї сотні УНС (першої на Дрогобиччині) став Богдан Вільшинський («Орел»), військовий референт обласного проводу ОУН (Мороз, 2000, с. 59). Володимир Мороз підтвердив зроблений ще 1996 р. висновок відомого історика й етнографа Григорія Дем'яна, що перший бій УНС із гітлерівцями відбувся в ніч на 8 липня 1943 р. саме на Дрогобиччині – біля с. Святослав, що

неподалік м. Сколе. Для порівняння: перший бій УНС на Станиславівщині зафіксовано 14 серпня (Мороз, 2000, с. 63).

Щойно згаданий Г. Дем'ян найгрунтовніше дослідив український самостійницький рух на Сколівщині (Дем'ян, 1996, с. 136–196). На основі матеріалів, опублікованих в основній серії «Літопису УПА», підпільних документів із власного архіву і польових досліджень автор відтворив хронологію подій у краї від кінця 1930-х до початку 1960-х років, описав найбільші битви українських повстанців проти загарбників, яскравими барвами змалював тих, хто своїми вчинками утверджував дух героїзму серед місцевого населення. Учений довів, що розгортання боротьби на Сколівській Верховині припадає на час німецької окупації українських земель. Уже влітку 1943 р. у кожному селі були організовані рої і чоти УНС. Саме на Сколівщині відбувся перший великий виступ УНС проти гітлерівців (Дем'ян, 1996, с. 141–142). Із відомих на сьогодні операцій УПА проти німецьких й угорських військ найбільшими були десятиденні бої від 6 до 15 липня 1944 р. у Чорному лісі – на межі Сколівського й Долинського р-нів (Дем'ян, 1996, с. 146). За неповними підрахунками Г. Дем'яна, відділи УПА та збройне підпілля ОУН протягом 1944 р. провели на Сколівщині не менше 500 боїв із німецькими й більшовицькими окупантами (Дем'ян, 1996, с. 153).

Микола Галів максимально повно зібрав і осмислив матеріали, які йому вдалося розшукати, що стосуються бойового шляху сотні УПА «Булава» (Галів, 2007). В її короткій історії автор виділив три періоди: 1) 1943–1944 рр. – середина 1945 р. – виникнення, вишкіл, розвиток сотні, набуття першого бойового досвіду; 2) серпень 1945 р. – травень 1947 р. – діяльність на Лемківщині, головними епізодами якої стали два рейди до Словаччини та десятки боїв із польськими військами; 3) травень 1947 р. – березень 1948 р. – реорганізація сотні, зменшення її чисельності, масштабів бойових дій і, зрештою, загибель її решток у бою з емдебістами. Пік чисельного зростання сотні «Булава» припав на серпень 1944 р., коли вона нараховувала 180 старшин і стрільців, а пік бойової активності – на «лемківський період» (особливо на першу половину 1946 р.) (Галів, 2007, с. 165–166). Микола Галів з'ясував, що останній бій відділу 92 «Булава» відбувся 4 березня 1948 р. у присілку с. Гординя Закуття (неподалік с. Корналовичі) (Галів, 2007, с. 164).

Питання боротьби радянської влади проти визвольного руху на Дрогобиччині порушували історики Львова (Макарчук, 2002) і Дрогобича (Футала, Мисів, 2002) ще 2002 р. – на Міжнародній науковій конференції, присвяченій 60-річчю УПА. Зокрема, наголошували, що радянський режим вдавався переважно до силових методів боротьби з ОУН та УПА: масштабних військових акцій, «закриття» населених пунктів агентурною сіткою, влаштування «засад-секретів», шантажу репресіями над сім'ями учасників підпілля, залякування стратами через повішання тощо.

Як важливий історіографічний факт треба розглядати вихід у світ ґрунтового монографічного дослідження В. Ільницького (Ільницький, 2016) і захист на його основі докторської дисертації у вересні 2016 р. в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України. Найвагоміші результати наукового пошуку такі: 1) введено до наукового обігу й оприлюднено величезний пласт архівних матеріалів – понад 700 справ, із них близько 80 % – колекції документів ГДА СБУ; 2) розкрито організаційну структуру Карпатського краю ОУН та ВО УПА «Говерля», її зміни; 3) майже повністю «розконспіровано» український визвольний рух у регіоні; 4) встановлено чисельність керівного складу Карпатського краю ОУН,

кількість повстанців ВО УПА «Говерля», а також людські втрати; 5) висвітлено функціонування структурних ланок ОУН, штабів і бойових відділів УПА та різні аспекти діяльності підпілля в Карпатському краї ОУН; 6) схарактеризовано морально-психологічний клімат і матеріально-побутові умови в середовищі повстанців; 7) показано особливості протистояння визвольного руху і радянського режиму.

Учений довів, що основними напрямками діяльності підпілля у Дрогобицькій окрузі ОУН були збройний і пропагандивний. З'ясовано, що впродовж 1946–1950 рр. 24-й (Дрогобицький) ТВ «Маківка» провів 780 збройних виступів, у яких безпосередню чи опосередковану участь взяли щонайменше 10 % українського населення області (Ільницький, 2016, с. 317). Кидається у вічі й новизна у вивченні питання про форми і методи боротьби комуністичного режиму проти підпілля. За підрахунками автора, у Дрогобицькій окрузі перебувало понад 20 тис. осіб у різних військових формуваннях каральних органів (Ільницький, 2016, с. 415–456), які використовували комплекс репресивних засобів, зокрема й заборонених міжнародними конвенціями (чекістсько-військові операції, авіація (щоправда, переважно для розвідки, лише на початкових етапах – для ведення активних бойових дій), створення широко розгалуженої агентурної мережі, засідки і блокади, спецзасоби, компрометації, діяльність агентурно-бойових груп тощо). Піком протистояння дослідник вважає виборчі кампанії до Верховних Рад СРСР та УРСР, під час яких підпілля було завдано найбільшого удару.

Повсякденному життю та побуту учасників українського визвольного руху Карпатського краю ОУН В. Ільницький присвятив окремий розділ монографії (Ільницький, 2016, с. 327–414). У полі зору автора перебували соціальний портрет українського повстанця, його морально-психологічний і фізичний стани, конфліктні ситуації в повстанському середовищі, духовна та матеріальна опіка греко-католицького духовенства, побут, умови конспірації та родина повстанця. У цьому сегменті дослідження вагоме місце посіла і Дрогобицька область/округа ОУН. Проте більше прикладів з історії повсякдення повстанців на Дрогобиччині містить кандидатська дисертація Лілії Гриник (Гриник, 2023). До того ж дослідниця надала великої значущості таким аспектам, як: взаємозв'язок професійної та особистої складової українських повстанців, вплив військових реалій на формування режиму дня і можливі способи проведення «вільного» часу, особливості комунікації членів ОУН та УПА, специфіка гендерної політики у структурах визвольного руху, яка формувалася в період трансформаційних змін української сім'ї, переосмислення місця і ролі жінки в суспільстві.

Вагомим доповненням до відомої праці Олександра Іщука про участь української молоді в боротьбі за державну незалежність у 1939–1955 рр. (Іщук, 2011) стало спеціальне дослідження Василя Ільницького (Ільницький, 2017а). Автор показав, що ОУН поширювала вплив на місто через різні молодіжні групи, члени яких були вихідцями із сіл. Основними напрямками роботи молодіжного підпілля зазвичай були пропаганда націоналістичних ідей шляхом поширення листівок та літератури, виконання обов'язків зв'язкових структур ОУН і УПА тощо. Так, за ініціативи керівника Дрогобицького міського проводу ОУН Лева Грущака («Левка») влітку 1946 р. у Дрогобичі було створено молодіжну націоналістичну організацію, яка нараховувала понад 20 осіб і проіснувала до осені наступного року (Ільницький, 2017а, с. 304). З'ясовано, що в обласному центрі окремі підпільні організації діяли в середній школі № 1, нафтовому технікумі, сільськогосподарській школі рільників, торговельно-

кооперативній школі й учительському інституті (Льницький, 2017а, с. 306–308). Як висновок автор, «навіть особливо жорстокі покарання не зупиняли притоку патріотичної молоді в лави борців за УССД» (Льницький, 2017а, с. 309).

Переважно на матеріалах із Дрогобицької обл. побудована стаття Василя Льницького та Ярослава Антонюка про функціонування міських боївок СБ ОУН у 1941–1951 рр. (Льницький, Антонюк, 2023). Встановлено, що в багатьох охоплених мережею ОУН теренах перші боївки почали створювати восени 1941 р. як силовий засіб протидії місцевих проводів німецькій і радянській агентурам. Виокремлено основні завдання, які поставали перед ними в перші роки діяльності (розвідка, зрідка диверсійно-терористичні операції). Зазначено, що водночас із наближенням фронту та в умовах радянської дійсності дії СБ у містах ставали активнішими, а завдання розширювалися. Особливо зазначено увагу на одному з найважливіших напрямів бойової роботи СБ у містах – ліквідації представників радянського і партійного активу.

До наукової скарбниці В. Льницького треба зарахувати ще один актуальний напрям досліджень – співпраця Греко-Католицької Церкви (ГКЦ) з українським визвольним рухом, зокрема у Дрогобицькій обл. (Льницький, 2015b). Історик довів, що низка греко-католицьких монастирів стала місцем переховування оунівських підпільників і своєрідними базами, звідки йшло постачання відділів УПА медикаментами, одягом та продовольством тощо. Встановлено, що в монастирях упродовж тривалого часу виходила націоналістична література, організовували пропагандивні та медичні курси, облаштовували лікарні. Тобто, Церква стала складовою українського руху Опору. Автор виділив із-поміж інших учасників спротиву дітей священників, які поклали життя на вівтар свободи і незалежності України. Серед них – провідник Дрогобицького окружного проводу ОУН (08.1950 – літо 1951) Ярослав Косарчин («Байрак»), референт СБ Дрогобицького окружного проводу ОУН (09.1947–02.1948) Зиновій Ліщинський («Сайгор»), референт пропаганди Самбірського надрайонного проводу ОУН (?–01.1950) Зеновій Сендзік («Шрам»), референт УЧХ Стрийського надрайонного проводу ОУН (весна 1945–08.1945) Ольга Ференц («Підгір'янка») (греко-католицький священник Михайло Ференц, окрім дочки, мав двох синів – Ярослава і Романа, які були членами ОУН), референт СБ Хирівського районного проводу ОУН (літо 1945–11.1945) Роман Шпиталь («Арсен»), референт пропаганди Самбірського районного проводу ОУН (?–07.1950) Петро Кміть («Іванчук») та інші (Льницький, 2015b, с. 159–160).

З'ясовано масштаби радянських репресій: упродовж 1944–1954 рр. у західних областях УРСР було заарештовано й засуджено 149 священнослужителів ГКЦ, здебільша священників, і 37 монахів. Лише протягом серпня 1944 р. – жовтня 1945 р. у Дрогобицькій обл. заарештували 31 священника, 8 деканів (5 було звільнено з оперативних міркувань). Каральна машина тоталітарної системи діяла безжалісно й безупинно: впродовж 1950–1952 рр. у Дрогобицькій обл. заарештовано, а потім засуджено 40 священників ГКЦ, які займалися активною підтримкою визвольного руху (Льницький, 2015b, с. 161).

Аналізовану проблему доповнюють історико-краєзнавчі дослідження. Так, велику пошукову роботу здійснив уродженець с. Підгородці Сколівського р-ну, історик-педагог і громадський діяч Роман Щур. На основі численних спогадів учасників та очевидців подій, частково документів українського підпілля, власних спостережень

та узагальнень красзнавець реконструював атмосферу героїчного спротиву куреня УПА «Бойки» більшовицьким окупантам на теренах Сколівщини (Щур, 2004). Автор описав процес організації куреня, його особовий склад і повсякденне життя, подав короткий огляд бойових операцій, зокрема рейдів у Словаччину та Чехію (1944), а також у Польщу (1945), навів приклади результативної ідеологічної роботи й боротьби із псевдобандерівцями. Велике зацікавлення в читача викликає зображення бойової операції емдебістів проти куреня 7 січня 1945 р. біля с. Сопіт. У боротьбі з ворогом тоді виявили мужність і героїзм усі повстанці, та особливо відзначилися: курінний Михайло Бобанич («Трясило»), сотники Василь Андрейків («Скакун»), Микола Лаврик («Бродич»), Михайло Плита («Бойко»), референт пропаганди куреня Мирон Щур («Бистрий»), лікар курінного шпиталу Пилип Кравець («Сірко»). Дослідник із теплотою розповів про неофіційного капелана куреня о. Степана Василика та курінного маестро-музиканта Богдана Дуфанця («Данка») (Щур, 2004, с. 16–75). Цінність книжки Р. Щура і в тому, що в ній уміщено спогади 16 учасників і очевидців описуваних подій (Щур, 2004, с. 78–107), місцевий фольклор про повстанців, реєстр членів ОУН та вояків УПА в с. Підгородці (Щур, 2004, с. 108–123).

Подробиці про діяльність українського підпілля і збройну боротьбу відділів УПА на теренах Дрогобиччини подали також Юрій Гайда та Володимир Шуптар (Гайда, Шуптар, 2002), Богдан Виханський (Виханський, 2005), Марія Гриник (Гриник, 2009), Ганна Гром (Гром, 2002), Іван Іванцюра (Іванцюра, 2001), Зиновій Матисякевич (Матисякевич, 2003), Роман Пастух (Пастух, 2005), Богдан Проць (Проць, 2009), Петро Сов'як (Сов'як, 2002), Володимир Ханас (Ханас, 2009) та ін.

Інший напрям наукових студій – вивчення українських визвольних змагань крізь призму історичної біографістики. Передовсім відзначаю науковий доробок В. Ільницького та М. Галіва. Так, перший автор уперше подав різнопланову достовірну інформацію про керівний склад крайового проводу ОУН Карпатського краю, зокрема Дрогобицького р-ну (Ільницький, 2012а; Ільницький, 2012б). Вивчаючи діяльність СБ ОУН, Василь Ільницький вніс новизну до попередніх, ґрунтованих на народних переказах і легендах, знань про командира спецбойки УПА Романа Різняка («Макомацького»). Скажімо, історик з'ясував таке: підрозділ Макомацького налічував 8–10 осіб (при цьому персоніфікував багатьох із них) і діяв на теренах Дрогобича, Борислава, Трускавця та частини сіл Дрогобицького р-ну – Модричі, Солець, Колпець, Стебник, Станеля, Доброгостів; від січня 1946 р. до липня 1948 р. бойвка здійснила 23 акції, під час яких було ліквідовано 66 ворогів. Привертає увагу читача й документальна розповідь про чекістську спецоперацію щодо ліквідації Р. Макомацького (Ільницький, 2017с).

Василь Ільницький висвітлив життєвий і бойовий шлях провідника Дрогобицького окружного проводу ОУН Володимира Фрайта (Ільницький, 2010). З'ясував, що в січні 1946 р. Володимир Фрайт («Владан») був призначений керівником референтури пропаганди, за рік став заступником окружного провідника Дрогобиччини Івана Лавріва («Нечая»), а 15 травня 1949 р., після загибелі останнього, очолив Дрогобицьку округу ОУН. Результатом його роботи було, зокрема, те, що протягом антивиборчої кампанії 1947 р. у Славському р-ні було поширено 13 100 закликів і 900 листівок, у Сколівському – відповідно 3 000 і 200, у Меденицькому і Дрогобицькому – 14 000 і 2 750, Самбірському надрайоні – 33 950 закликів і листівок (Ільницький, 2010, с. 181). Крім того, дослідник опублікував вартісну статтю про референта СБ Стрийського надрайонного проводу ОУН Зиновія Ліщинського («Сайгора») (Ільницький, 2014).

Його він схарактеризував як людину з аналітичним складом розуму й великими організаторськими здібностями, здобутими завдяки родинному вихованню та освіті (народився в родині священника, його мати Климентина була рідною сестрою о. Андрія Бандери, протягом 1939–1941 рр. і 1944 р. навчався у Стрийській гімназії) (Ільницький, 2014б с. 311).

Наслідком тісної співпраці двох згаданих дрогобицьких істориків став вихід у світ книжки, присвяченої життєвому та бойовому шляху провідника Дублянського районного проводу ОУН Михайла Харіва («Шугая») (Галів, Ільницький, 2009). Це – друге, доповнене новими архівними матеріалами видання брошури, що вийшла 2008 р. (Галів, Ільницький, 2008а). Найціннішим джерелом інформації про історичного персонажа став повстанський нарис «Спомини про друга Шугая», підписаний псевдонімом «Шрам», який віднайшов В. Ільницький у ГДА СБУ. На думку дослідників, автором цього нарису був Прокіп Харів – близький родич і побратим Михайла Харіва. Книжка корисна й тим, що містить низку документальних джерел (матеріали радянських спецорганів, компартійних структур, СБ ОУН, спогади очевидців), фотографії М. Харіва і його соратників.

Стараннями історика Володимира Ханаса створено образ Василя Николяка («Клена») – референта пропаганди (1941) і керівника (1942) Дрогобицького обласного проводу ОУН, який 6 липня 1941 р. перед велелюдним зібранням на майдані біля церкви Святого Юра у Дрогобичі виголосив текст «Акта відновлення Української держави», а згодом – сотенного УПА, що героїчно загинув 1944 р. неподалік м. Турки в бою з більшовиками (Ханас, 2012).

Як вагомий внесок в історичну хроніку національно-визвольної боротьби українського народу за Українську самостійну соборну державу треба розглядати мартирологи підпільників ОУН та вояків УПА, у складанні й оприлюдненні яких взяв участь великий загін фахових істориків і краєзнавців. Піонер у цій ділянці пошукової роботи – П. Содоль, чергова праця якого, крім короткого енциклопедичного нарису історії збройної боротьби в 1943–1949 рр. УПА, містить неповний список – тимчасовий реєстр – членів УГВР (Української головної визвольної ради), провідних активістів ОУН і старшин УПА разом із біографічними нарисами, організаційними схемами, ілюстративним матеріалом того періоду (Содоль, 1994; Содоль, 1995). Не менше значення має науковий доробок Г. Дем'яна, який ще 1996 р. опублікував списки імен загиблих учасників самостійницького руху на Сколівщині (Дем'ян, 1996, с. 301–725). Основою мартирологу стали записки ветерана ОУН, відомого поки що лише за псевдонімом «Василь». Його рукописна праця під назвою «Список упавших у визвольній боротьбі за УССД від 1922–1949 рр.: район Сколе» містить 249 життєписів, укладання яких він завершив 25 січня 1950 р.

Від початку 2000-х років створення повстанського мартирологу набуло системності. Великою подією в науковому, культурному і громадському житті України став вихід у світ 36-го тому основної серії «Літопису УПА» (Горбаль, Павлишин, Романюк, Топінка, 2002). Він містить короткі дані про членів ОУН і УПА, які загинули на території сучасної Львівщини (за підрахунками укладачів – співробітників архіву Управління СБУ Львівської обл., – тут згадано 5 213 осіб). Основу цього видання склали документальні матеріали, опубліковані протягом 2001–2002 рр. у газеті «За вільну Україну» під рубрикою «Воїни Армії Безсмертних: Списки повстанців ОУН–УПА, які полягли в боротьбі з більшовиками в 1944–1953 роках». Згідно з цим пере-

ліком (Воїни Армії Безсмертних, 2001; Воїни Армії Безсмертних, 2002), у 27 районах Дрогобицької обл. у боротьбі проти комуністичного режиму полягло 2 710 повстанців, із них у Стрийському р-ні 303 особи, Славському – 301, Сколівському і Дрогобицькому – по 198 і т. д.

У контекст українського дискурсу історичної пам'яті вписується короткий poradnik «Як підготувати повстанський мартиролог району» (Дем'ян, 1998), який уклад Г. Дем'ян, і він дуже пригодився краєзнавцям. Так, Зенон Шандрович упродовж 8 років пошукової роботи зібрав дані про майже 420 учасників визвольної боротьби в Добромисьькому, Хирівському та Старосамбірському повітах ОУН. Окрім того, написав нариси про чільних діячів підпілля: Осипа Мащака, Степана Шульгу, Михайла Гальо, Івана Босака (Шандрович, 2002). Учасник бойових дій УПА Володимир Зілінський у 83-х населених пунктах Мостищини віднайшов дані про членів ОУН і вояків УПА, які загинули на цих теренах. Краєзнавець усього подав 1 500 коротких біографічних довідок (Зілінський, 2006). Варто згадати й велику подвижницьку працю на ниві української мартирології Мирослава Горбала. Цей дослідник зібрав інформацію про людей і події, що безпосередньо чи опосередковано, у позитивному чи негативному плані, були пов'язані з визвольною боротьбою на території Дрогобицької обл. упродовж 1939–1950 рр. Найбільше інформації почерпнув з архівних фондів (переважно з Державного архіву Львівської обл.), а також із різних публікацій на цю тему, документів українського підпілля, свідчень, спогадів і листів (Горбаль, 2005).

Отже, аналіз історіографічних джерел засвідчує, що сучасні українські дослідники не тільки поглибили наявні знання про український визвольний рух на Дрогобиччині, а й розширили діапазон наукового пошуку. Найбільше їхнє досягнення – введення до наукового обігу численних архівних матеріалів, що посприяло збагаченню наукових історичних знань про структуру і керівний склад Дрогобицької округи ОУН, бойові дії підпілля ОУН та загонів УПА, форми і методи боротьби комуністичного режиму проти українського самостійницького руху. Сьогодні історична наука має значно більше інформації про учасників національно-визвольної боротьби 40–50-х років ХХ ст. Позитивно й те, що вперше порушено питання про діяльність Дрогобицького обласного проводу ОУН(б) у 1941 р.

Водночас перед дослідниками постає завдання продовжити науково-історичну реконструкцію українського визвольного руху у краї. Зокрема, треба з'ясувати повний склад Дрогобицького обласного проводу ОУН(б) і простежити діяльність цієї структури від осені 1941 р. до кінця 1944 р. Маємо мало інформації про її чільних діячів. Додаткових знань потребує проблема формування, оперативного керівництва та масштаб бойових дій структурних підрозділів УПА ВО-5 «Маківка» (1943–1944) і ТВ-24 «Маківка» (1945–1949). Актуальними залишаються питання про місце й роль ГКЦ у військово-політичній, виховній і пропагандивній діяльності ОУН та УПА, відносини українського повстанського руху з єврейським населенням та українсько-польське протистояння в роки Другої світової війни на теренах регіону. Зрештою, є всі підстави сподіватися, що й надалі триватимуть пошук та актуалізація джерельної бази українського руху Опору часів Другої світової війни 1939–1945 рр. і повоєнного періоду.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Виханський, Б. (2005). *Дублянська околиця Самбірщини*. Дрогобич: Коло.

Воїни Армії Безсмертних: Списки повстанців ОУН–УПА, які полягли в боротьбі з більшовиками в 1944–1953 роках. (2001, 11–12 вересня – 26 грудня). *За вільну Україну*.

Воїни Армії Безсмертних: Списки повстанців ОУН–УПА, які полягли в боротьбі з більшовиками в 1944–1953 роках. (2002, 11–12 січня – 1–2 березня). *За вільну Україну*.

Гайда, Ю. І., Шуптар, В. Д. (2002). *Турківщина: історія населених пунктів*. Ужгород: Патент.

Галів, М. (2007). Бойовий шлях сотні УПА «Булава» (1943–1948). *Український визвольний рух*, 11, 138–166.

Галів, М. (2009). Документи і матеріали до історії українського визвольного руху на Сколівщині (1944–1950) в Державному архіві Львівської області. В Ю. Лукомський (ред.), *Фортеця: збірник заповідника «Тустань»: на пошану Михайла Рожка*, 1. Львів: Камула, 689–703.

Галів, М. (2010). Діяльність Дрогобицького обласного проводу ОУН(б) у липні 1941 року. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки*, 16, 92–101.

Галів, М., Ільницький, В. (2008а). *Михайло Харів-«Шугай»: життєпис оунівця*. Дрогобич: Посвіт.

Галів, М., Ільницький, В. (упоряд.). (2008б). *Шлях горіння: Спогади ветеранів ОУН і УПА про національно-визвольну боротьбу в 1940–1950-х рр.* Дрогобич: ПП «Посвіт».

Галів, М., Ільницький, В. (2009). *Лицар невмирущої ідеї. Життя і боротьба Михайла Харіва*. Дрогобич.

Горбаль, М. (2005). *Довідник-пошукуєць. Реєстр осіб, пов'язаних з визвольною боротьбою на теренах Дрогобиччини. 1939–1950 (За архівними документами)*. Торонто; Львів: Літопис УПА.

Горбаль, М. (ред.), Павлишин, М., Романюк, М., Топінка, Є. та ін. (упоряд.). (2002). *Книга полеглих членів ОУН і вояків УПА Львівщини, 36*. Торонто; Львів: Літопис УПА. (Літопис Української Повстанської Армії).

Гриник, Л. М. (2023). *Повсякденне життя українських повстанців на Прикарпатті (1940–1950-ті рр.)* [дис. ... д-ра філософії; Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка]. <https://dspu.edu.ua/sites/science/wp-content/uploads/2023/05/Дисертація-Гриник-Л.М.-Повсякденне-життя-українських-повстанців-на-Прикарпатті-1940-1950-ті-рр..pdf>

Гриник, М. (2009). *Село Медвежа. Для пам'яті поколінь*. Дрогобич: Коло.

Гром, Г. (2002). *Нагуєвичі*. Дрогобич: Відродження.

Дем'ян, Г. (1996). Повстанський рух ОУН і УПА в 1940–1960-х роках. В С. Павлюк (відп. ред.), *Сколівщина*. Львів.

Дем'ян, Г. (1998). *Як підготувати повстанський мартиролог району*. Київ: Українська Видавнича Спілка.

Зілінський, В. (2006). *В борні за Україну (Мостищина)*. Дрогобич: Відродження.

Іванцюра, І. (2001). *Доброгостів: історико-географічний мемуарний нарис*. Дрогобич: Коло.

Ільницький В. (2009). *Дрогобицька округа ОУН: структура і керівний склад (1945–1952 рр.)*. Дрогобич: Вимір.

Ільницький, В. (2010). Володимир Фрайт – провідник Дрогобицького окружного проводу ОУН. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки*, 16, 178–187.

Ільницький, В. (2012а). *Героїчний чин ОУН і УПА на Дрогобиччині в роки Другої світової війни (Довідник про керівний склад Організації українських націоналістів Дрогобицького району)*. Дрогобич: Посвіт.

Ільницький, В. (2012б). *Провід ОУН Карпатського краю*. Торонто; Львів: Літопис УПА.

Ільницький, В. (2014). Зиновій Ліщинський-«Сайгор» – референт СБ Стрийського надрайонного проводу ОУН. В В. Таранець (ред.), *Воєнна історія України. Галичина та Закарпаття: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської наукової військово-історичної заочної конференції (Ужгород, 5–6 червня 2014 р.)*. Київ, 311–313.

Ільницький, В. (2015а). Український національно-визвольний рух у Карпатському краї ОУН (1945–1954): історіографія проблеми. *Дрогобицький краєзнавчий збірник. Спецвипуск 2*, 277–313.

Ільницький, В. І. (2015б). Співпраця греко-католицької церкви з українським визвольним рухом у карпатському краї ОУН (1945–1954). *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Історичні науки*, 8, 156–166.

Ільницький, В. І. (2016). *Карпатський край ОУН в українському визвольному русі (1945–1954): монографія*. Дрогобич: Посвіт.

Ільницький, В. (2017а). Діяльність молодіжних націоналістичних організацій у Дрогобичі (1945–1952). *Дрогобицький краєзнавчий збірник. Спецвипуск 3*, 300–311.

Ільницький, В. (2017б). Документи до історії нацистських органів безпеки у Дрогобичі (1941–1944). *Дрогобицький краєзнавчий збірник. Спецвипуск 3*, 403–431.

Ільницький, В. (2017с). Історичний портрет працівника Служби безпеки ОУН: відомий та невідомий Роман Різник-«Макомацький» (1944–1948). *Східноєвропейський історичний вісник. Спецвипуск*, 134–153.

Ільницький, В. (2017d). Невідомі документи до історії націоналістичного підпілля Дрогобича (1946–1947). *Східноєвропейський історичний вісник. Спецвипуск 2*, 212–228.

Ільницький, В., Галів М. (упоряд.). (2008). *Українсько-польське протистояння на теренах Дрогобиччини (1943–1944 рр.): документи ОУН і УПА*. Дрогобич: Посвіт.

Ільницький, В., Галів, М. (упоряд.). (2009). *Діяльність Служби безпеки ОУН на Дрогобиччині: документи і матеріали (1944–1951), 1*. Дрогобич: ПП «Швидкодрук».

Ільницький, В., Галів, М. (упоряд.). (2020). *Радянські репресії на західноукраїнських землях (1939–1953): документи Галузевого державного архіву Служби безпеки України*. Херсон: Видавничий дім «Гельветика».

Ільницький, В., Галів, М. (упоряд.). (2021). *Спогади учасників українського визвольного руху 1940–1950-х рр.: повсякдення боротьби*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика».

Ільницький, В., Антонюк, Я. (2023). Міські боївки Служби безпеки ОУН (1941–1951): створення і діяльність. *Новітня доба*, 11, 175–194.

Іщук, О. (2011). *Молодіжні організації ОУН (1939–1955 рр.)*. Торонто; Львів: Літопис УПА.

Калакура, Я. С., Войцехівська, І. Н., Павленко, С. Ф., Корольов, Б. І., Палієнко, М. Г., Головка, С. В. (гол. ред.). (2002). *Історичне джерелознавство: підручник*. Київ: Либідь.

Кишакевич, Ю., Галів, М. (упоряд.). (2007). *Здобудеш... або загинеш...» (Спогади ветеранів ОУН–УПА про національно-визвольну боротьбу 1940–1950-х років на Дрогобищині)*, 2. Дрогобич.

Лозицький, В., Павленко, І., Кентій, А. (упоряд.). (2002). *Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля. Інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ 1943–1959. Документи і матеріали*, 4 (Кн. 1: 1943–1945). Київ: Літопис УПА. (Літопис Української Повстанської Армії).

Лозицький, В., Абрамова, К., Павленко, І., Кентій, А. (упоряд.). (2003). *Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля. Інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ 1948*, 6 (Кн. 3: 1948). Київ: Літопис УПА. (Літопис Української Повстанської Армії).

Лозицький, В., Деркач, М., Павленко, І., Кентій, А. (упоряд.). (2003). *Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля. Інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ 1949–1959*, 7 (Кн. 4: 1949–1959). Київ: Літопис УПА. (Літопис Української Повстанської Армії).

Лозицький, В., Павленко, І., Кентій, А. (упоряд.). (2003). *Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля. Інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ 1943–1959*, 5. (Кн. 2: 1946–1947). Київ: Літопис УПА. (Літопис Української Повстанської Армії).

Макарчук, С. (2002). Радянські методи боротьби з ОУН і УПА (за матеріалами 1944–1945 рр. з Дрогобицької та Львівської областей). *Дрогобицький краєзнавчий збірник. Спецвипуск*, 65–91.

Матисякевич, З. (2003). *Історія Синевідська Вижнього*. Львів: Літопис.

Мороз, В. (2000). Українська Народна Самооборона (УНС) на терені Дрогобицької області (1943 рік). *Визвольний шлях*, 6, 54–72.

Мороз, В. (2002). Структура референтури пропаганди ОУН на Дрогобищині (1944–1950-і рр.). *Дрогобицький краєзнавчий збірник. Спецвипуск*, 188–200.

Мороз, В. (2015). Територіальний поділ ОУН на Мостищині (1944–1952 рр.). *Дрогобицький краєзнавчий збірник. Спецвипуск 2*, 247–258.

Папакін, Г. (2017). Джерельна база дослідження українського визвольного руху середини ХХ ст.: методологія і сучасні проблеми. *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 53, 81–92.

Пастух, Р. (2005). Під псевдонімом «Нечай» бились мужність і відчай. В *Пастух, Р. Корона Данила Галицького. Вибрані статті, нариси, інтерв'ю, есеї*. Дрогобич: Коло, 157–160.

Проць, Б. (2009). *Книга пам'яті Самбора. Краєзнавчий нарис*. Самбір: Самбірська міська друкарня.

Савчин, М. («Марічка»). (1995). *Тисяча доріг: (Спогади)*. Торонто; Львів: Літопис УПА.

Савчин, М. (2009). Національно-визвольний рух на Турківщині у 30-х – на початку 50-х років ХХ століття. В О. Баган (ред.). *Український націоналізм: історія та ідеї. Науковий збірник, 1*. Дрогобич: Посвіт, 90–119.

Сергійчук, В. (2005). *Український здви́г: Прикарпаття. 1939–1955*. Київ: Українська Видавнича Спілка.

Сов'як, П. (2002). Друкарня УПА в с. Медвежа на Дрогобиччині. *Дрогобицький краєзнавчий збірник. Спецвипуск*, 182–187.

Содоль, П. (1994). *Українська Повстанча Армія, 1943–49. Довідник*. Нью-Йорк: Пролог.

Содоль, П. (1995). *Українська Повстанча Армія, 1943–49. Довідник 2*. Нью-Йорк: Пролог.

Содоль, П. (упоряд.). (1990a). *Група УПА «Говерля», 18* (Кн. 1: Звіти та офіційні публікації). Торонто: Літопис УПА. (Літопис Української Повстанської Армії).

Содоль, П. (упоряд.). (1990b). *Група УПА «Говерля», 19* (Кн. 2: Спомини, статті та видання історично-мемуарного характеру). Торонто: Літопис УПА. (Літопис Української Повстанської Армії).

Стебельський, С. («Хрін»), Конопадський, О. («Острроверх»). (2000). *Крізь сміх заліза: хроніки*. Торонто; Львів: Літопис УПА.

Футала, В. (2015). Український націоналістичний рух на Дрогобиччині у 20–50-х рр. ХХ ст.: український дискурс. *Дрогобицький краєзнавчий збірник. Спецвипуск 2*, 145–154.

Футала, В., Мисів, Л. (2002). Боротьба радянської влади з національно-визвольним рухом на території Дрогобицької області у 1945–1946 рр. *Дрогобицький краєзнавчий збірник. Спецвипуск*, 170–181.

Ханас, В. (2009). *Село Гаї Верхні крізь призму століть (короткий нарис історії та культури населеного пункту від найдавніших часів до 50-х рр. ХХ ст.)*. Дрогобич: Коло.

Ханас, В. (2012). *Василь Николяк-«Клен» – голова проводу ОУН Дрогобиччини*. Дрогобич: Посвіт.

Черченко, Ю., Вовк, О., Павленко, І. (упоряд.). (2001). *Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: директивні документи ЦК Компартії України 1943–1959. Документи і матеріали, 3*. Київ; Торонто: Літопис УПА. (Літопис Української Повстанської Армії).

Шандрович, З. (2002). *В боях за волю України*. Львів: ТзОВ «Леопрінт».

Щур, Р. (2004). *Курінь УПА «Бойки» імені Богдана Хмельницького*. Львів: Новий час.

Ilnytskyi, V. I. (2019). The Sources to the History of Functioning of the Ukrainian Liberation Movement in the Carpathian Region of the OUN (1945–1954). In *Andryeyev, V. M., Haliv, M. D., Hrytsenko, H. Z., Ilnytskyi, V. I., etc. Chronology in the timeline of historical knowledge: collective monograph*. Lviv; Toruń: Liha-Pres, 57–87.

REFERENCES

Vykhanskyi, B. (2005). *Dublianska okolytsia Sambirshchyny*. Drohobych: Kolo (in Ukrainian).

Voyny Armii Bezsmertnykh: Spysky povstantsiv OUN–UPA, yaki poliahly v borotbi z bilshovykamy v 1944–1953 rokakh. (2001, Veresen11–12 – Hruden 26). *Za vilnu Ukrainu* (in Ukrainian).

Voiny Armii Bezsmertnykh: Spysky povstantsiv OUN–UPA, yaki poliahly v borotbi z bilshovykamy v 1944–1953 rokakh. (2002, Sichen 11–12 – Berezen 1–2). *Za vilnu Ukrainu* (in Ukrainian).

Haida, Yu. I., & Shuptar, V. D. (2002). *Turkivshchyna: istoriia naselenykh punktiv*. Uzhhorod: Patent.

Haliv, M. (2007). Boiovyi shliakh sotni UPA «Bulava» (1943–1948). *Ukrainskyi vyzvolnyi rukh*, 11, 138–166 (in Ukrainian).

Haliv, M. (2009). Dokumenty i materialy do istorii ukrainskoho vyzvolnoho rukhu na Skolivshchyni (1944–1950) v Derzhavnomu arkhivi Lvivskoi oblasti. In Yu. Lukomskyi (Ed.), *Fortetsia: zbirnyk zapovidnyka «Tustan»: na poshanu Mykhaila Rozhka, I*. Lviv: Kamula, 689–703 (in Ukrainian).

Haliv, M. (2010). Diialnist Drohobyt'skoho oblasnoho provodu OUN(b) u lypni 1941 roku. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»: Istorychni nauky*, 16, 92–101 (in Ukrainian).

Haliv, M., & Ilnytskyi, V. (2008a). *Mykhailo Khariv-«Shuhai»: zhyttiepys ounivtsia*. Drohobych: Posvit (in Ukrainian).

Haliv, M., & Ilnytskyi, V. (Comps.). (2008b). *Shliakh horinnia: Spohady veteraniv OUN i UPA pro natsionalno-vyzvolnu borotbu v 1940–1950-kh rr.* Drohobych: PP «Posvit» (in Ukrainian).

Haliv, M., & Ilnytskyi, V. (2009). *Lytsar nevmyrushchoi idei. Zhyttia i borotba Mykhaila Khariva*. Drohobych (in Ukrainian).

Horbal, M. (2005). *Dovidnyk-poshukivets. Reiestr osib, poviazanykh z vyzvolnoiu borotboiu na terenakh Drohobychchyny. 1939–1950 (Za arkhivnymy dokumentamy)*. Toronto; Lviv: Litopys UPA (in Ukrainian).

Horbal, M. (Ed.), Pavlyshyn, M., Romaniuk, M., Topinka, Ye., & in. (Comps.). (2002). *Knyha polehlykh chleniv OUN i voiakiv UPA Lvivshchyny*, 36. Toronto; Lviv: Litopys UPA. (Litopys Ukrainskoi Povstanskoi Armii) (in Ukrainian).

Hrynyk, L. M. (2023). *Povsiakdenne zhyttia ukrainskykh povstantsiv na Prykarpatti (1940–1950-ti rr.)* [Doctoral thesis; Drohobyt'skyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Ivana Franka]. <https://dspu.edu.ua/sites/science/wp-content/uploads/2023/05/Dysertatsiia-Hrynyk-L.M.-Povsiakdenne-zhyttia-ukrainskykh-povstantsiv-na-Prykarpatti-1940-1950-ti-rr.pdf> (in Ukrainian).

Hrynyk, M. (2009). *Selo Medvezha. Dlia pamiaty pokolin*. Drohobych: Kolo (in Ukrainian).

Hrom, H. (2002). *Nahuievychi*. Drohobych: Vidrozhennia (in Ukrainian).

Demian, H. (1996). Povstanskyi rukh OUN i UPA v 1940–1960-kh rokakh. In S. Pavliuk (Ed.), *Skolivshchyna*. Lviv (in Ukrainian).

Demian, H. (1998). *Yak pidhotuvaty povstanskyi martyroloh raionu*. Kyiv: Ukrain'ska Vydavnycha Spilka (in Ukrainian).

Zilinskyi, V. (2006). *V borni za Ukrainu (Mostyshchyna)*. Drohobych: Vidrozhennia (in Ukrainian).

Ivantsiura, I. (2001). *Dobrohostiv: istoryko-heohrafichni memuarnyi narys*. Drohobych: Kolo (in Ukrainian).

Ilnytskyi V. (2009). *Drohobyt'ska okruha OUN: struktura i kerivnyi sklad (1945–1952 rr.)*. Drohobych: Vymir (in Ukrainian).

Ilnytskiy, V. (2010). Volodymyr Frait – providnyk Drohobyt'skoho okruzhnoho provodu OUN. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»: Istorychni nauky*, 16, 178–187 (in Ukrainian).

Ilnytskiy, V. (2012a). *Heroichnyi chyn OUN i UPA na Drohobychchyni v roky Druhoi svitovoi viiny (Dovidnyk pro kerivnyi sklad Orhanizatsii ukrainskykh natsionalistiv Drohobyt'skoho raionu)*. Drohobych: Posvit (in Ukrainian).

Ilnytskiy, V. (2012b). *Provid OUN Karpatskoho kraiu*. Toronto; Lviv: Litopys UPA (in Ukrainian).

Ilnytskiy, V. (2014). Zynovii Lishchynskiy-«Saihor» – referent SB Stryiskoho nadraionnoho provodu OUN. In V. Taranets (Ed.). *Voienna istoriia Ukrainy. Halychyna ta Zakarpattia: zbirnyk naukovykh prats za materialamy Vseukrainskoi naukovoї viiskovo-istorychnoi zaachnoi konferentsii (Uzhhorod, 5–6 chervnia 2014 r.)*. Kyiv, 311–313 (in Ukrainian).

Ilnytskiy, V. (2015a). Ukrainskyi natsionalno-vyzvolnyi rukh u Karpatskomu krai OUN (1945–1954): istoriohrafia problema. *Drohobyt'skyi kraieznavchyi zbirnyk. Spetsvypusk 2*, 277–313 (in Ukrainian).

Ilnytskiy, V. I. (2015b). Spivpratsia hreko-katolytskoi tserkvy z ukrainskym vyzvolnym rukhom u karpatskomu krai OUN (1945–1954). *Visnyk Kamianets-Podil'skoho natsionalnoho universytetu im. Ivana Ohienka. Istorychni nauky*, 8, 156–166 (in Ukrainian).

Ilnytskiy, V. I. (2016). *Karpatskyi krai OUN v ukrainskomu vyzvolnomu rusi (1945–1954): monohrafia*. Drohobych: Posvit (in Ukrainian).

Ilnytskiy, V. (2017a). Diialnist molodizhnykh natsionalistychnykh orhanizatsii u Drohobychi (1945–1952). *Drohobyt'skyi kraieznavchyi zbirnyk. Spetsvypusk 3*, 300–311 (in Ukrainian).

Ilnytskiy, V. (2017b). Dokumenty do istorii natsystrykykh orhaniv bezpeky u Drohobychi (1941–1944). *Drohobyt'skyi kraieznavchyi zbirnyk. Spetsvypusk 3*, 403–431 (in Ukrainian).

Ilnytskiy, V. (2017c). Istorychnyi portret pratsivnyka Sluzhby bezpeky OUN: vidomyi ta nevidomyi Roman Rizniak-«Makomatskyi» (1944–1948). *Skhidnoievropeyskyi istorychnyi visnyk. Spetsvypusk*, 134–153 (in Ukrainian).

Ilnytskiy, V. (2017d). Nevidomi dokumenty do istorii natsionalistychnoho pidpillia Drohobycha (1946–1947). *Skhidnoievropeyskyi istorychnyi visnyk. Spetsvypusk 2*, 212–228 (in Ukrainian).

Ilnytskiy, V., & Haliv M. (Comps.). (2008). *Ukrainsko-polske protystoiannia na terenakh Drohobychchyny (1943–1944 rr.): dokumenty OUN i UPA*. Drohobych: Posvit.

Ilnytskiy, V., & Haliv, M. (Comps.). (2009). *Diialnist Sluzhby bezpeky OUN na Drohobychchyni: dokumenty i materialy (1944–1951), 1*. Drohobych: PP «Shvydkodruk» (in Ukrainian).

Ilnytskiy, V., & Haliv, M. (Comps.). (2020). *Radianski represii na zakhidnoukrainskykh zemliakh (1939–1953): dokumenty Haluzevoho derzhavnogo arkhivu Sluzhby bezpeky Ukrainy*. Kherson: Vydavnychiy dim «Helvetyka» (in Ukrainian).

Ilnytskiy, V., & Haliv, M. (Comps.). (2021). *Spohady uchasnykiv ukrainskoho vyzvolnoho rukhu 1940–1950-kh rr.: povsiakdennia borotby*. Odesa: Vydavnychiy dim «Helvetyka» (in Ukrainian).

Ilnytskyi, V., & Antoniuk, Ya. (2023). Miski boivky Sluzhby bezpeky OUN (1941–1951): stvorennia i diialnist. *Novinia doba*, 11, 175–194 (in Ukrainian).

Ishchuk, O. (2011). *Molodizhni orhanizatsii OUN (1939–1955 rr.)*. Toronto; Lviv: Litopys UPA (in Ukrainian).

Kalakura, Ya. S., Voitsekhivska, I. N., Pavlenko, S. F., Korolov, B. I., Paliienko, M. H., & Holovko, S. V. (Ed.). (2002). *Istorychne dzhereloznavstvo: pidruchnyk*. Kyiv: Lybid (in Ukrainian).

Kyshakevych, Yu., & Haliv, M. (Comps.). (2007). *Zdobudesh... abo zahynesh...» (Spohady veteraniv OUN–UPA pro natsionalno-vyzvolnu borotbu 1940–1950-kh rokiv na Drohobychchyni)*, 2. Drohobych (in Ukrainian).

Lozytskyi, V., Pavlenko, I., & Kentii, A. (Comps.). (2002). *Borotba proty UPA i natsionalistychnoho pidpillia. Informatsiini dokumenty TsK KP(b)U, obkomiv partii, NKVS–MVS, MDB–KDB 1943–1959. Dokumenty i materialy*, 4 (Kn. 1: 1943–1945). Kyiv: Litopys UPA. (Litopys Ukrainskoi Povstanskoi Armii) (in Ukrainian).

Lozytskyi, V., Abramova, K., Pavlenko, I., & Kentii, A. (Comps.). (2003). *Borotba proty UPA i natsionalistychnoho pidpillia. Informatsiini dokumenty TsK KP(b)U, obkomiv partii, NKVS–MVS, MDB–KDB 1948*, 6 (Kn. 3: 1948). Kyiv: Litopys UPA. (Litopys Ukrainskoi Povstanskoi Armii) (in Ukrainian).

Lozytskyi, V., Derkach, M., Pavlenko, I., & Kentii, A. (Comps.). (2003). *Borotba proty UPA i natsionalistychnoho pidpillia. Informatsiini dokumenty TsK KP(b)U, obkomiv partii, NKVS–MVS, MDB–KDB 1949–1959*, 7 (Kn. 4: 1949–1959). Kyiv: Litopys UPA. (Litopys Ukrainskoi Povstanskoi Armii) (in Ukrainian).

Lozytskyi, V., Pavlenko, I., & Kentii, A. (Comp.). (2003). *Borotba proty UPA i natsionalistychnoho pidpillia. Informatsiini dokumenty TsK KP(b)U, obkomiv partii, NKVS–MVS, MDB–KDB 1943–1959*, 5. (Kn. 2: 1946–1947). Kyiv: Litopys UPA. (Litopys Ukrainskoi Povstanskoi Armii) (in Ukrainian).

Makarchuk, S. (2002). Radianski metody borotby z OUN i UPA (za materialamy 1944–1945 rr. z Drohobytskoi ta Lvivskoi oblasti. *Drohobytskyi kraieznavchyi zbirnyk. Spetsvypusk*, 65–91 (in Ukrainian).

Matysiakievych, Z. (2003). *Istoriia Synevidska Vyzhnoho*. Lviv: Litopys (in Ukrainian).

Moroz, V. (2000). Ukrainka Narodna Samooborona (UNS) na tereni Drohobytskoi oblasti (1943 rik). *Vyzvolnyi shliakh*, 6, 54–72 (in Ukrainian).

Moroz, V. (2002). Struktura referentury propahandy OUN na Drohobychchyni (1944–1950-i rr.). *Drohobytskyi kraieznavchyi zbirnyk. Spetsvypusk*, 188–200 (in Ukrainian).

Moroz, V. (2015). Terytorialnyi podil OUN na Mostyshchyni (1944–1952 rr.). *Drohobytskyi kraieznavchyi zbirnyk. Spetsvypusk 2*, 247–258 (in Ukrainian).

Papakin, H. (2017). Dzherelna baza doslidzhennia ukraïnskoho vyzvolnoho rukhu seredyiny XX st.: metodolohiia i suchasni problemy. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia istorychna*, 53, 81–92 (in Ukrainian).

Pastukh, R. (2005). Pid psevdonimom «Nechai» bylys muzhnist i vidchai. In *Pastukh, R. Korona Danyla Halyt'skoho. Vybrani statti, narysy, interviu, esei*. Drohobych: Kolo, 157–160 (in Ukrainian).

Prots, B. (2009). *Knyha pamiati Sambora. Kraieznavchyi narys*. Sambir: Sambirska miska drukarnia (in Ukrainian).

- Savchyn, M. («Marichka»). (1995). *Tysiacha dorih: (Spohady)*. Toronto; Lviv: Litopys UPA (in Ukrainian).
- Savchyn, M. (2009). Natsionalno-vyzvolnyi rukh na Turkivshchyni u 30-kh – na pochatku 50-kh rokiv XX stolittia. In O. Bahan (Ed.). *Ukrainskyi natsionalizm: istoriia ta idei. Naukovyi zbirnyk, I*. Drohobych: Posvit, 90–119 (in Ukrainian).
- Serhiichuk, V. (2005). *Ukrainskyi zdvyh: Prykarpattia. 1939–1955*. Kyiv: Ukrainska Vydavnycha Spilka (in Ukrainian).
- Soviak, P. (2002). Drukarnia UPA v s. Medvezha na Drohobychchyni. *Drohobytskyi kraieznavchyi zbirnyk. Spetsvyypusk*, 182–187 (in Ukrainian).
- Sodol, P. (1994). *Ukrainska Povstancha Armiia, 1943–49. Dovidnyk*. New York: Proloh (in Ukrainian).
- Sodol, P. (1995). *Ukrainska Povstancha Armiia, 1943–49. Dovidnyk 2*. New York: Proloh (in Ukrainian).
- Sodol, P. (Comps.). (1990a). *Hrupa UPA «Hoverlia», 18* (Kn. 1: Zvity ta ofitsiini publikatsii). Toronto: Litopys UPA. (Litopys Ukrainskoi Povstanskoi Armii) (in Ukrainian).
- Sodol, P. (Comps.). (1990b). *Hrupa UPA «Hoverlia», 19* (Kn. 2: Spomyny, statti ta vydannia istorychno-memuarnoho kharakteru). Toronto: Litopys UPA. (Litopys Ukrainskoi Povstanskoi Armii) (in Ukrainian).
- Stebelskyi, S. («Khrin»), & Konopadskyi, O. («Ostroverkh»). (2000). *Kriz smikh zaliza: khroniky*. Toronto; Lviv: Litopys UPA (in Ukrainian).
- Futala, V. (2015). Ukrainskyi natsionalistychnyi rukh na Drohobychchyni u 20–50-kh rr. XX st.: ukrainskyi dyskurs. *Drohobytskyi kraieznavchyi zbirnyk. Spetsvyypusk 2*, 145–154 (in Ukrainian).
- Futala, V., & Mysiv, L. (2002). Borotba radianskoi vlady z natsionalno-vyzvolnym rukhom na terytorii Drohobytskoi oblasti u 1945–1946 rr. *Drohobytskyi kraieznavchyi zbirnyk. Spetsvyypusk*, 170–181 (in Ukrainian).
- Khanas, V. (2009). *Selo Hai Verkhni kriz pryzmu stolit (korotkyi narys istorii ta kultury naselenoho punktu vid naidavnishykh chasiv do 50-kh rr. XX st.)*. Drohobych: Kolo (in Ukrainian).
- Khanas, V. (2012). *Vasyl Nykoliak-«Klen» – holova provodu OUN Drohobychyny*. Drohobych: Posvit (in Ukrainian).
- Cherchenko, Yu., Vovk, O., & Pavlenko, I. (Comps.). (2001). *Borotba proty UPA i natsionalistychnoho pidpillia: direktyvni dokumenty TsK Kompartii Ukrainy 1943–1959. Dokumenty i materialy, 3*. Kyiv; Toronto: Litopys UPA. (Litopys Ukrainskoi Povstanskoi Armii) (in Ukrainian).
- Shandrovykh, Z. (2002). *V boiakh za voliu Ukrainy*. Lviv: TzOV «Leoprint» (in Ukrainian).
- Shchur, R. (2004). *Kurin UPA «Boiky» imeni Bohdana Khmelnytskoho*. Lviv: Novyi chas (in Ukrainian).
- Ilnytskyi, V. I. (2019). The Sources to the History of Functioning of the Ukrainian Liberation Movement in the Carpathian Region of the OUN (1945–1954). In Andryeyev, V. M., Haliv, M. D., Hrytsenko, H. Z., Ilnytskyi, V. I., etc. *Chronology in the timeline of historical knowledge: collective monograph*. Lviv; Toruń: Liha-Pres, 57–87 (in English).

Vasyl FUTALA*Doctor of Historical Sciences, Professor**Professor of the Department of History of Ukraine and Jurisprudence**I. Franko State Pedagogical University of Drohobych**ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/I-3152-2018>**ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2521-4710>**e-mail: vfutala@ukr.net*

**THE UKRAINIAN NATIONALIST UNDERGROUND AND THE INSURGENT
MOVEMENT IN DROHOBYCH REGION IN THE 1940^s–1950^s:
MODERN UKRAINIAN HISTORIOGRAPHY**

The article examines from a historiographical point of view modern trends and prospective directions of research into the activity of underground-insurgent structures in Drohobych region in the 40^s and 50^s of the 20th century. It has been proven that after 1991, Ukrainian historians not only deepened the existing knowledge about the Ukrainian liberation movement in the region, but also expanded the scope of scientific research. Their greatest achievement is the introduction into scientific circulation of numerous archival materials, which contributed to the enrichment of scientific and historical knowledge about the structure and leadership of the Drohobych District of the OUN, the military actions of the OUN underground and UPA units, the forms and methods of the struggle of the communist regime against the Ukrainian independence movement. Today historical science has much more information about the participants of the national liberation struggle of the 40^s and 50^s of the 20th century. The importance of updating the issues related to the activities of the Drohobych Regional Branch of the OUN (b) was emphasized.

Historians have the task of continuing the study of the Ukrainian liberation movement in the region. In particular, it is necessary to find out the full composition of the Drohobych regional branch of the OUN(b) and trace the activities of this structure from the fall of 1941 to the end of 1944. The lack of information about its leading figures – Andriy Shukatka, Volodymyr Kobilnyk, Levko Hrushchak, Olga Nimylovych, Roman Kotsyuba and others was revealed. In addition, additional knowledge is needed on the problem of formation, operational management, and the scale of combat operations of the structural units of the UPA VO-5 «Makivka» (1943–1944) and TV-24 «Makivka» (1945–1949). Questions about the place and role of the Greek Catholic Church in the military-political, educational and propaganda activities of the OUN and UPA remain relevant, relations of the Ukrainian insurgent movement with the Jewish population and the Ukrainian-Polish confrontation during the Second World War on the territory of the region. It can be hoped that the search and actualization of the source base of the Ukrainian Resistance Movement of the Second World War 1939–1945 and the postwar period will continue.

Key words: historiographical analysis, historiographical source, Ukrainian national liberation movement, OUN, UIA, Drohobych region, military district, tactical division.